

С. С. ДАНИЛЮК (канд. філол. наук, доц.)
Навчально-науковий інститут іноземних мов
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Статтю присвячено висвітленню особливостей використання стратегій навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій. Наведено основні підходи до трактування поняття «стратегія навчання». Також запропоновано типологію стратегій навчання, які використовуються в едукативному процесі.

Ключові слова: стратегії навчання, професійна компетентність, комунікаційні стратегії, соціальні стратегії, стратегії оволодіння мовою, стратегії використання мови, стратегії навчання мови, Інтернет-технології.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства характеризується суттєвим впливом комп'ютерних технологій, які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір. Невід'ємною та важливою частиною становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до світового інформаційно-освітнього простору, є процес комп'ютеризації освіти. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу, котрі пов'язані зі внесенням коректив у зміст технологій навчання, котрі мають бути адекватними сучасним технічним можливостям, і сприяти гармонійному входженню людей в інформаційне суспільство.

В умовах модернізації й інформатизації системи освіти набуває актуальності активне й ефективне використання в едукативному процесі різноманітних стратегій навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Аналіз досліджень і публікацій. Сутність процесу інформатизації, який набув значного поширення в царині освіти і значною мірою впливає на динаміку розвитку сучасного суспільства, розкрито в роботах як вітчизняних [3; 4; 7; 8; 9], так і зарубіжних [2; 25] вчених.

Увагу зосереджено на понятті індивідуальних стратегій навчання та їхній ролі у процесі оволодіння спеціальними знаннями, зокрема, іноземною мовою [6; 5] й ін. Проте аналіз наукової літератури показує, що у вітчизняній педагогічній науці досі не склалося чіткого уявлення ані про специфічні характеристики стратегій навчання в порівнянні з уміннями і прийомами навчання, ані про умови їхнього формування, ані про їхні функції в едукативному процесі. Спроби звертання до цього поняття характеризуються неточністю вживання термінів «стратегія навчання», «стратегія оволодіння іноземною мовою», їхнім ототожненням із термінами «стиль діяльності», «індивідуальний стиль», «когнітивний прийом». Поняття «стратегія навчання», «стратегія оволодіння іноземною мовою» розглядаються поза зв'язком із поняттям навчальної діяльності, не позначається місце цих стратегій у навчальній діяльності студентів.

Немає єдності думок із зазначених питань і серед зарубіжних науковців, хоча розроблення понять «стратегія навчання», «стратегія оволодіння іноземною мовою» за кордоном почалася ще в 1970-х роках, а результати проведених досліджень відображені в роботах багатьох вчених [18; 26; 24; 23; 21; 22; 17] й ін. Аналіз теоретичних досліджень і практичного досвіду сучасної педагогічної діяльності показує, що, незважаючи на пильну увагу до підвищення якості професійної підготовки студентів, проблема використання стратегій навчання у процесі формування професійної компетентності фахівців залишається недостатньо вивченою.

Мета статті. За мету статті поставлено завдання висвітлити особливості використання стратегій навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій.

Розуміння того, як слід навчатися, сприяє знаходженню та застосуванню успішних стратегій навчання в будь-якій предметній галузі. У царині освіти існує велика кількість

стратегій навчання, котрі застосовуються під час вивчення мов, тому можна з певною часткою впевненості стверджувати, що процес навчання може бути серйозно полегшений, якщо майбутні філологи знатимуть про ці стратегії, матимуть можливість обирати для себе ті стратегії, які найбільше їм підходять, і використовувати їх у процесі самостійної роботи, роботи у групі тощо [11, с. 242]. Значною мірою на дослідження, проведені в галузі стратегій оволодіння мовами, вплинув розвиток когнітивної психології. Науковців, насамперед, цікавило питання про те, що роблять майбутні філологи, які успішно опановують мову, аби досягти відчутних результатів у користуванні нею [14].

Зазначимо, що нині не існує єдиного, універсально визнаного визначення терміну «стратегія навчання». Науковці пропонують різні підходи до визначення цього поняття. Так, К. Файєрх підкреслює, що сама стратегія навчання є «спробою розвивати в собі лінгвістичну та соціолінгвістичну компетенції засобами досліджуваної іноземної мови» [16, с. 12]. Стратегія навчання трактується також як «цілеспрямоване мислення й поведінка з метою запам'ятовування та розуміння нової інформації у процесі навчання» [19, с. 204]. А. Венден визначає стратегії навчання як «будь-який набір дій, кроків, планів, рутин, застосовуваних студентом для отримання, зберігання, доступу і використання інформації» [27, с. 8]. О. А. Седова інтерпретує поняття «стратегія навчання» як модель поведінки, якої дотримуються майбутні філологів для досягнення кінцевих цілей навчання мови [12].

У цьому дослідженні ми, слідом за Е. Г. Азимовим [1, с. 295], під стратегією навчання розуміємо загальну концепцію навчання, котра базується на певних лінгвістичних, психологічних і дидактичних принципах і реалізується на заняттях як метод або група методів навчання.

У царині освіти виокремлюють три типи стратегій навчання мови, які прямо або побічно впливають на едукативний процес. До них належать [27, с. 43]:

- 1) безпосередньо стратегії навчання;
- 2) комунікаційні стратегії;
- 3) соціальні стратегії.

Отже, виходячи з вищенаведеної класифікації типів стратегій навчання, стратегії навчання мови є як стратегіями опанування мовою як такою (безпосередньо стратегіями навчання), так і стратегіями використання мови (комунікаційною та соціальною стратегіями) [11, с. 243].

Стратегії оволодіння мовою є, насамперед, свідомою розумовою діяльністю майбутніх філологів, спрямованою на досягнення виняткової мети – поліпшити свої знання та зрозуміти опановувану мову. Вони включають у себе [там само, с. 243]: когнітивні стратегії – запам'ятовування та маніпулювання структурами певної мови; метакогнітивні стратегії – управління та спостереження за едукативним процесом, що включають у себе планування, виявлення пріоритетів, цілей і самоконтроль. Комунікативні стратегії менше характеризують вивчення мови як такої, а зосереджені на участі у спілкуванні, розумінні або з'ясуванні, що має на увазі мовець (співрозмовник). Емоційні стратегії є вимірюванням та перевіркою емоційних реакцій, викликаних навчанням, і зниження рівня занепокоєння. Соціальні стратегії пов'язані з підвищенням значення навчання, співпраці чи роботи в команді, прагнення контактувати та спілкуватись із носіями мови.

Стратегії використання мови починають діяти, щойно певний мовний матеріал уже засвоєно, навіть у найпочатковішому ступені. Основний зміст цих стратегій полягає в тому, аби допомогти майбутнім філологам використовувати мову, яку вони вже вивчили. Вони включають в себе такі стратегії [11, с. 243]:

- 1) вилучення вже збереженої у пам'яті інформації про мову;
- 2) повторення й автоматизацію структур опановуваної мови;
- 3) здійснення комунікації мовою, незважаючи на проблеми, які виникають у зв'язку з недостатнім володінням нею.

У своєму дослідженні Н. В. Чичеріна використовує термін «особистісні стратегії навчання мови», під якими розуміє систему способів самостійного вдосконалення іншомовних мовних навичок і вмінь поза навчальним процесом [13, с. 100]. Відповідно до видів мовленнєвої діяльності, авторка виокремлює чотири групи стратегій, до яких належать такі стратегії [там само, с. 101]:

- 1) читання (читання книг, газет, журналів, особистих і ділових листів);
- 2) аудіювання (сприйняття радіо- та телепередач, художніх фільмів, театральних постановок, лекцій, аудіозаписів);
- 3) говоріння (спілкування з носіями мови при особистих контактах і по телефону, перекладацька діяльність);
- 4) писемного мовлення (написання ділових й особистих листів, факсів, електронних повідомлень).

У своїй професійній діяльності викладач обов'язково має сприяти майбутнім філологам у виборі та застосуванні особистісних стратегій. Так, зокрема, Н. І. Рамза вважає, що завдання викладача полягає в такому [11, с. 245]:

- 1) описати модель і навести приклад відповідної стратегії;
- 2) попросити майбутніх філологів проілюструвати стратегії власними прикладами на підставі наявного навчального досвіду;
- 3) провести групову дискусію про актуальність використання тієї чи іншої стратегії;
- 4) заохочувати майбутніх філологів до експериментування з різними стратегіями;
- 5) вбудовувати стратегії у щоденний мовний матеріал.

У кожного майбутнього філолога є свої сильні та слабкі риси характеру, які можуть бути сформовані й розвинуті завдяки ефективному керівництву викладача. Проектні методи навчання з комп'ютерною підтримкою є дієвим способом використання сильних рис характеру майбутніх філологів. Такі риси спрямовані на формування навичок мислення та самостійного навчання.

Проектні завдання, котрі уможливають використання майбутніми філологами індивідуальних стратегій навчання, не приводять, проте, безпосередньо до формування навичок мислення високого порядку (здатності до аналізу, синтезу, метапізнання, вирішення проблем й оцінки) [10]. Завдяки чинникам мотивації, пов'язаним із вибором індивідуальних стратегій навчання, що застосовуються у проекті, ступінь оволодіння навичками мислення за допомогою індивідуальних стратегій збільшується.

Використання у проектній діяльності комп'ютерних технологій також уможливає вибір майбутніми філологами оптимального способу навчання, дозволяючи їм задіяти всі переваги навчальної стратегії. Використання пристроїв і програм для створення відеозаписів, слайд-шоу, публікацій і музичних композицій може допомогти майбутніх філологів опанувати навички мислення та засвоїти навчальний матеріал способом, який максимально сприяє розкриттю їхніх талантів і здібностей.

Найпростіший і найпоширеніший спосіб виокремлення стратегій навчання ґрунтується на відмінності способів чуттєвого сприйняття. Схема, відома також як ВАК-модель, виокремлює візуальний, акустичний і кінестетичний типи майбутніх філологів. Візуальний тип майбутніх філологів найефективніше сприймає зорову інформацію; акустичний тип – інформацію на слух; а кінестетичний / дотиковий тип – навчається через дотики та рух. Відповідно до того, через який канал майбутні філологи отримують інформацію, стратегії навчання, у свою чергу, також поділяються на [10]:

- 1) візуальні;
- 2) акустичні;
- 3) кінестетичні.

Інший метод класифікації індивідуальних стратегій навчання ґрунтується на відмінності в роботі півкуль головного мозку. Майбутні філологи належать до людей або право-півкульного, цілісного типу, або ліво-півкульного, аналітичного типу. У загальному вигляді, майбутні філологи цілісного типу сприймають речі як єдине ціле, створюють великі класифікації понять, вони орієнтовані на людей і сприймають інформацію в соціальному контексті. Майбутні філологи аналітичного типу, навпаки, сприймають інформацію швидше частинами, аніж у цілому, структурують або звужують інформацію та поняття [20, с. 3]. Від того, до якого типу – цілісного чи аналітичного, належать майбутні філологи, залежить те, як вони сприймають і запам'ятовують нову та складну інформацію. Деякі майбутні філологи легше сприймають інформацію, пропоновану покроково, відповідно до послідовної моделі, що приводить у результаті до концептуального розуміння інформації. Інші майбутні філологи засвоюють знання легше, якщо спочатку вони знайомляться з поняттям, а потім

концентрируются на деталях, або ж, якщо інформація супроводжується численними прикладами та наочністю [15, с. 18].

Висновки. Таким чином, доходимо висновку про те, що з метою активного й ефективного використання стратегій навчання в царині педагогіки слід систематизувати всі наявні уявлення про визначальні характеристики стратегій навчання, умови їхнього формування та їхні функції в навчальному процесі.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Серед подальших перспектив дослідження вбачаємо необхідність проаналізувати процес використання тактик навчання, котрі використовуються в межах навчальних стратегій у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій.

Список використаної літератури

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М.: Академия, 2004. – 788 с.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: Контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.
4. Воронина Т. П. Информационное общество: сущность, черты, проблемы / Т. П. Воронина. – М.: Логос, 1998. – 112 с.
5. Ейгер Г. В. Язык и личность / Г. В. Ейгер, И. А. Рапопорт. – Х.: ХГУ, 1991. – 83 с.
6. Залевская А. А. Вопросы теории овладения вторым языком в психолингвистическом аспекте / А. А. Залевская. – Тверь: ТГУ, 1996. – 195 с.
7. Колин К. К. Информационное общество / К. К. Колин. – Челябинск: ЧГАКИ, 2010. – 27 с.
8. Образцов П. И. Информационно-технологическое обеспечение учебного процесса в вузе / П. И. Образцов // Высшее образование в России. – 2001. – № 6. – С. 46–50.
9. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 272 с.
10. Разработка эффективных проектов: Концепции навыков мышления. Стратегии обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www97.intel.com/ru/ProjectDesign/ThinkingSkills/ThinkingFrameworks/Learning_Styles.htm. – Загл. с экрана.
11. Рамза Н. И. Тренинговые стратегии обучения иностранным языкам: зарубежный опыт / Н. И. Рамза // Известия Калининградского государственного технического университета. – 2007. – № 11. – С. 242–246.
12. Седова Е. А. Выбор личностных стратегий обучения иностранному языку студентов технического вуза в процессе формирования интегративной и инструментальной мотивации [Электронный ресурс] / Е. А. Седова // Электронный журнал «Fan-Nauka». – 2009. – Режим доступа к журн.: <http://www.fan-nauka.narod.ru/2009.html>. – Загл. с экрана.
13. Чичерина Н. В. Самостоятельная работа: личностные стратегии изучения иностранного языка / Н. В. Чичерина // Аспекты лингвистических и методических исследований. – Архангельск: Поморский гос. ун-т, 1999. – С. 99–105.
14. Cohen A. D. Strategies in Learning and Using a Second Language / A. D. Cohen. – Harlow, Essex: Pearson Education Ltd, 2011. – 440 p.
15. Dunn R. Strategies for Educating Diverse Learners / R. Dunn. – Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1995. – 132 p.
16. Faerch C. Strategies in Interlanguage Communication / C. Faerch, G. Kasper. – London: Longman, 1983. – 268 p.
17. Gaskins J. Implementing Cognitive Strategy Instruction across the School. The Benchmark Manuel for Teachers / J. Gaskins, T. T. Elliot. – Pennsylvania: Brookline Books, 1991. – 222 p.
18. Leach D. J. Learning and Behaviour Difficulties in School / D. J. Leach, E. C. Raybould. – London: Open Books, 1977. – 168 p.
19. Longman Dictionary of Applied Linguistics / J. Richards [and others]. – London: Longman, 1985. – 323 p.
20. Miller P. Learning Styles: the Multimedia of the Mind / P. Miller // Bulletin of Educational

Resources Informational Center. – 2001. – № 451. – P. 3–8.

21. Naiman N. The Good Language Learner / N. Naiman, M. Frohlich, H. H. Stern, A. Todesco. – Toronto: Multilingual Matters, 1978. – 274 p.

22. Reiss M.-A. Helping the Unsuccessful Language Learner / M.-A. Reiss // Modern Language Journal. – 1981. – № 65. – P. 121–128.

23. Rubin J. How Learner Strategies Can Inform Language Teaching / J. Rubin // Proceeding of LULTAC. V. Bickley. – Hong Kong: Institute of Language in Education, Department of Education, 1989. – P. 179–191.

24. Stern H. H. What Can We Learn from the Good Language Learner? / H. H. Stern // Canadian Modern Language Review. – 1975. – № 31. – P. 304–318.

25. Toffler A. The Third Wave / A. Toffler. – New York: Bantam Books, 1990. – 540 p.

26. Wedell K. Perceptuo-Motor Disabilities and Research. Paper Presented at a Conference on Learning Disabilities "The Decade Ahead" / K. Wedell. – Michigan, 1974. – 69 p.

27. Wenden A. Learner Strategies in Language Learning / A. Wenden, J. Rubin. – New Jersey: Prentice Hall, 1991. – 311 p.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2012.

С. С. Данилюк. Особенности использования стратегий обучения в процессе формирования профессиональной компетентности будущих филологов средствами Интернет-технологий.

Статья посвящена освещению особенностей использования стратегий обучения в процессе формирования профессиональной компетентности будущих филологов средствами Интернет-технологий. Приведены основные подходы к трактовке понятия «стратегия обучения». Также предложена типология стратегий обучения, которые используются в эдукационном процессе.

Ключевые слова: *стратегии обучения, профессиональная компетентность, коммуникационные стратегии, социальные стратегии, стратегии овладения языком, стратегии использования языка, стратегии обучения языку, Интернет-технологии.*

S. Danylyuk. Usage of Strategies of Learning in the Formation of Future Philologists' Professional Competence by Means of Internet Technologies.

The article deals with the highlighting of the specific features of usage of strategies of teaching in the process of formation of future philologists' professional competence by means of Internet technologies. Main approaches to the definition of the notion "strategy of teaching" are given in the article. The typology of strategies of teaching used in the educational process is also suggested in the article.

Keywords: *strategy of teaching, professional competence, communicative strategies, social strategies, strategies of mastering language, strategies of using language, strategies of teaching language, Internet technologies.*